

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ “СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”
гр. София
Философски факултет
Катедра “Политология”

Илияна Петрова

**Модел за оценка на политическата ефективност на
Министерския съвет на Република България в
периода 1997г.-2013 г.**

АВТОРЕФЕРАТ

Дисертационен труд за присъждане на образователно научна степен “доктор” по научна специалност Политически науки, професионално направление 3.3, към катедра “Политология”

Научен ръководител: проф. д-р Александър Трифонов Томов

2021г.

Дисертацията се състои от увод, изложение в три глави, заключение и списък с цитирана литература. Общият обем на разработката е 208 стр. В основния текст са поместени 2 фигури, 64 таблици и графики, както и 8 стр. с цитирани литературни източници.

Дисертацията е обсъдена и допусната до защита на заседание на катедра “Политология”, проведено на 18.06.2021 г.

I. Обща характеристика на дисертационния труд

1. Актуалност на изследваната тема

Почти 25 години след началото на прехода, страната ни безспорно е най-бедната в Европейския съюз, със средна заплата в размер на 360 евро и средна пенсия – 130 евро, и всичко това, на фона на непрекъснато растящи цени. В съзнанието ни неминуемо изниква въпросът “На какво се дължи тази крещяща бедност”? Дали тя не е просто логично следствие от световната икономическа криза? И отговорът е – да. Несъмнено глобалната и европейска стагнация усложниха икономическата и социална обстановка в страната. Но това не е всичко. Ако погледнем цялостната картина, а не само отделни фрагменти от нея, ще установим, че повече от две десетилетия след 10-ти ноември 1989г., България изостава драстично по всички икономически и социални показатели от останалите си “братски страни” и социалистическите републики извън Съветския блок – все страни, с които имаме сходна съдба и минало. *“Оправданието, че прехода от комунизъм към демокрация означава криза сам по себе си, е меко казано несериозно”* (Томов, 2013, с.11) и несъстоятелно за да оправдае данните на Евростат, според които, за последните повече от двадесет години (1991г.-2012г.) България е прибавила едва 15% към своя БВП. На годишна база това означава растеж малко над 0,7%. За същите тези две десетилетия, голяма част от нашите братски страни успяха да удвояват своите показатели (Полша, Чехия, Словения, Словакия, Унгария и др.).

До 1989г. България е част от Социалистическия лагер и всичко, което се случва в икономически и социален аспект у нас, бива предварително предначертано. Бидейки страна с планова икономика, управленският център е взимал решенията относно това “какво”, “кога” и “колко” ще произвежда българската икономика. Такава е била практиката във всички бивши комунистически страни, с които до 1990г. имаме почти идентични стойности на показатели като ръст на БВП и производителност на труда. *“През 1991г. България се причисляваше към успешно реформиращите се бивши социалистически републики. Сега : България изостава по всички основни икономически показатели от Унгария, Чехия и Полша. Тези страни овладяха икономическия спад. У нас спадът продължава...Има обективни трудности: тоталитарното наследство, сложността на прехода към демокрация и др. Но*

основните причини са в състоянието на българския политически живот.” пише проф. Минчо Семов (Семов, 2006, с.17). Големият парадокс тук е следният – срывът на българската икономика и социални упори за гражданите реално започват с демократичните промени и продължават по време на цялото ни развитие в европейското семейство. Дали като възможен отговор на това аномално явление, бихме могли да посочим максимата, че никоя друга форма на управление не се нуждае толкова много от способни ръководители, като демокрацията?

През 2012г., пет години след началото на пълноправното ни членство в ЕС, резултатите от изследването на Колумбийския университет в САЩ за световния индекс на щастието (“World Happiness Report”, 2012), класират България на 134-то място от общо 158 държави, участвали в проучването. Според заключението от доклада, едва 31% от българските граждани определят себе си като щастливи хора. Непосредствено преди нас в класацията е Камерун, а след нас са страни като Конго, Уганда, Сенегал, Бенин, Того и др. Меко казано неестественото е, България като страна-член на ЕС, да бъде в дъното на класацията, редом до африкански държави и много бедни островни републики. Причините за нещастieto и неудовлетвореността на българските граждани, поставили ни на дъното на класацията са много – най-ниска минимална и средна работна заплата в целия Европейски съюз, липса на социални упори, най-нисък ръст на брутният вътрешен продукт, който от своя страна е правопропорционален на чувството на хората за собствен прогрес, няколко милиона българи, постоянно ограничаващи своето потребление, нестихващ емигрантски поток от наши сънародници и т.н. Не бива да пренебрегваме и още един много значим факт – през посочения период страната ни не е преминала през нито един сериозен катаклизъм като война, природно бедствие, климатични аномалии, епидемии или др., и въпреки това сме значително изостанали по редица социални и икономически показатели и от страните, с които до 1990г. сме равни.

Следователно, тежкото тоталитарно наследство и световната икономическа криза не могат да обяснят в пълна степен дълбочината на проблемите и критично ниския жизнен стандарт у нас. В случая те са несъстоятелни аргументи и трябва да потърсим тяхната първопричина другаде. В този ракурс на съждения, най-резонно е да проверим дали тя не се крие в управлението на страната на пример?

Както вече отбелязахме, след промените през 1989г., т.нар. проблеми на прехода са сравнително еднотипни. Тези периодично повтарящи се, дълго време неразрешени проблеми, са били в основата на множество политически и икономически сътресения, които от своя страна доведоха до предсрочното прекратяване на не един управленски мандат. Извеждането на нови управленски визии и стратегии за решаване на “старите проблеми”, които обществото очаква в отговор на своите потребности, изглежда все по-необходимо. В такива критични моменти, политическите партии, успели най-точно да отговорят на обществените настроения, очаквания и потребности, са получили властта, но с нея и ангажимента да преодолеят проблемите, т.е. да управляват ефективно.

Ако допуснем, че първите правителства след 1989г. са имали политическа воля за промяна, то те най-малко не са имали достатъчно време за да я реализират – като например кабинета “Луканов” (и двата му мандата са прекалено къси) или управлението на Димитър Попов, продължило по-малко от една календарна година (323дни). Тази тенденция се променя през 1997г., когато на 21-ви май, на власт идва правителството на Иван Костов – първото след 1989г. със завършен пълен, конституционно определен, управленски мандат. Тази линия се запазва и при следващите кабинети – с премиер Симеон Сакскобургготски, с премиер Сергей Станишев и първият кабинет на Бойко Борисов, управлявал до 13-ти май 2013г., когато правителството му подава оставка поради ескалиралото обществено напрежение, но се завръща отново във властта като първа политическа сила на следващите парламентарни избори през 2014г.

Според автора, кумулативното наличие на пълен управленски мандат и кабинет, съставен от експерти, с утвърдени професионални и морални качества, са абсолютна предпоставка за висока политическа ефективност, т.е. висока степен на реализация на поетите пред българския избирател предизборни и управленски ангажменти.

В периода, който настоящото изследване обхваща (1997г.-2013г.), управляващите политически партии разполагат с достатъчно време (пълен управленски мандат) за да изпълнят своите предизборни и управленски платформи. Остава въпросът дали те действително са имали политическа воля за промяна? Дали смяната на властта е била

подплатена с реални намерения за промяна на статуквото или приоритет на властимащите е била самата власт?

В този контекст на съждения, проблемът за политическата ефективност на Министерския съвет е много актуален, но същевременно сравнително слабо изследван в нашата научна действителност. На лице са научни разработки само на отделни фрагменти от темата. А всъщност не бива да пренебрегваме факта, че на практика ефективността в публичния сектор влияе не само върху качеството ни на живот, но и върху способността ни да оцеляваме като цяло (Rayney, 2003). По тази причина, авторът си поставя за цел да направи подробен и задълбочен анализ на политическата ефективност на Министерския съвет на Република България в периода 1997г.-2013г.

2. Обект, предмет и цел на изследването

Обект на изследване в дисертационния труд е политическата ефективност на Министерския съвет на Република България в периода 1997г.-2013г. **Предмет** на изследване са конкретните достижения на отделните правителства в областта на тяхната икономическа и социална политика в посочения период. **Целта** на дисертационния труд е да бъде изследвано съотношението между социално-икономическите ангажименти, които управляващите поемат пред своите избиратели с предизборните и управленските си програми, и степента, в която тези ангажименти биват реализирани в края на съответното управление. **Основният изследователски въпрос**, на който авторът си поставя за задача да отговори, е “Управяват ли ефективно българските правителства в периода 1997г.-2013г.?”. **Работната хипотеза** на автора е, че причината за лошите социални и икономически показатели в българската действителност се коренят в управлението на страната, т.е. в неговата неефективност.

Необходимостта от тази научна разработка е продиктувана от липсата на пълен и задълбочен анализ на проблематиката в нашата политологична доктрина.

Настоящият модел за оценка на политическата ефективност на Министерския съвет на Република България в периода 1997г.-2013г. е построен на базата на седем на брой (базови) социални и икономически индикатора :

1. **БВП – GDP;**
2. **Повишаване на доходите – Ig;**
3. **Инфлация – If;**
4. **Безработица – Unemp;**
5. **Престъпност – Cr;**
6. **Държавен дълг – Debt.**
7. **Европейска и трансатлантическа интеграция – Intgr.**

Изборът на тези индикатори не е случаен. След демократичните промени от 1989г. у нас, сравнително еднотипни проблеми вълнуват обществото и са в основата на почти всички политически сътресения и смени на властта. Посочените индикатори се отнасят до фактори, които детерминират развитието на макро средата в нейната цялост. Броят на използваните в дисертационния труд индикатори несъмнено би могъл да бъде и по-голям. Но според автора, тази компактна и обособена група от седем на брой индикатора, е едновременно изчерпателна и напълно достатъчна за да придобием реална представа за провежданите от различните правителства политики и тяхната рефлексия върху качеството на живот на българските граждани в разглеждания период. Всеки един допълнителен показател без съмнение би бил пряко или косвено произведен на някой или няколко от посочените.

Ключова роля в изследването има анализа и систематизирането на предизборно поетите от първите по вот политически сили ангажименти, както и правителствените програми на отделните кабинети. Събрана, систематизирана и обработена е информация от официални страници, доклади и бази данни на основните държавни институции и агенции: на Народното събрание, на българските правителства, на отделните министерства и агенции. Използвани са официални данни от европейски доклади за България, Евростат, Национален статистически институт, Национален осигурителен институт и др. Направен е **количествен и качествен анализ на получените резултати по остта предизборна програма – управленска програма – реални постижения в края на мандата по всеки от въведените индикатори.** В резултат на проведеното изследване, авторът получава достатъчно данни, на базата на които, успява да докаже своята работна хипотеза. **Сравнителният метод** е основният метод, използван за постигане целите на изследването. **На сравнение са**

подложени от една страна предизборните платформи и управленски програми на водещите за всяко правителство политически сили, и постигнатите по тях в края на всеки управленски мандат резултати от друга страна.

Правителствата, обект на изследване в дисертационния труд са:

- 87-мо правителство на Република България с министър-председател Иван Костов (21.05.1997г. - 24.07.2001г.);

- 88-мо правителство на Република България с министър-председател Симеон Сакскобургготски (24.07.2001г.- 16.08.2005г.);

- 89-то правителство на Република България с министър-председател Сергей Станишев (16.08.2005г.- 27.07.2009г.);

- 90-то правителство на Република България с министър-председател Бойко Борисов (27.07.2009г. – 20.02.2013г.).

Въпреки, че не успява да завърши своя конституционно определен мандат, кабинета “Борисов 1”, ръководил страната в периода 27.07.2009г. – 20.02.2013г., е включен в обхвата на изследване. Предвид факта, че правителството подава оставка едва няколко месеца преди законо-определения краен срок на мандата, авторът е на мнение, че реално кабинета разполага с достатъчно време за да реализира поетите ангажименти и политики (кабинета управлява 1305 дни или почти 88% от конституционно определения срок на мандата).

В настоящия труд е **заложено следното ограничение** – извън обхвата на изследване остават служебното правителство с министър-председател Стефан Софиянски (12.02.1997г.-21.05.1997г.) и правителството с министър-председател Марин Райков (13.03.2013г.-29.05.2013г.), тъй като те биват избрани и назначени от президента на Република България, а също така, сред основните им правомощия са насрочването, подготовката и провеждането на редовни парламентарни избори за ново правителство.

Авторът ясно отчита факта, че периода, който изследването обхваща, е силно повлиян и от процеса на глобализация. България не е сред малкото останали страни в света, които не са част от интензивния икономически, социален, технически и културен обмен. В следствие на това, без съмнение и външни фактори влияят в не малка степен върху вътрешната икономическа и социална среда у нас. Това е

безспорен факт, но не и предпоставка за смекчаване на отговорността на управленските елити за цялостното благосъстояние и просперитет на българските граждани.

II. Структура на дисертационния труд

Структурата на дисертационния труд е съобразена с поставените цели и задачи.

1. Първа глава от изследването започва с теоретичен преглед, с помощта на който, авторът изяснява връзката между категориите **политика, управление, власт**. Като резултат на бива изведено следното твърдение: държавата, държавната политика, управлението и властта са взаимосвързани и взаимодопълващи се величини, които се синтезират в облика на правителството и изразяват своята същност чрез програмната стратегия на управляващите. Управлението на държавата се реализира и ръководи от правителството, като централен негов пункт се явява ефективността на провежданата правителствена политика. Кабинета от своя страна е събирателна точка между държавата, управлението и политиката. Следователно, политическата ефективност на правителството се изразява чрез изпълнението на управленската програма и нейните ефекти върху държавното развитие. От най-дълбока древност, смисълът на тази форма на организация на обществените отношения, която днес познаваме като държава, е социално-икономическата стабилност и просперитет на социума. Според разгледаните научни теории, управлението на държавата се свежда до стабилното икономическо и социално развитие, като фундамент на всяка правителствена политика.

2. Втора глава от анализа, озаглавена “Анализ на политическите процеси в периода 1997г. -2013г.”, е посветена на изследване на политическата ефективност на правителствата в посочения период, в хронологичен ред, на база на посочените индикатори.

3. В глава трета “Сравнителен анализ на правителствата в периода 1997г.-2013г.”, авторът сравнява политическата ефективност на правителствата по всеки от излозаните в изследването индикатори за периода 1997г.-2013г. Работната хипотеза на автора бе изградена върху твърдението, че първопричината за лошите социални и икономически показатели в българската действителност се корени в управлението

на страната, т.е. в неговата неефективност. В обобщение на направения анализ, авторът успява аргументирано да заключи, че разминаването между политиките и реформите, за които българските избиратели гласуват и резултатите, които реално получават, е фрапантно. По обективен път бива установено, че нито едно от правителствата, обект на изследване, не успява да изпълни всички ангажименти по своята предизборна и управленска програма.

4. **Четвърта глава** от изследването е посветена на заключението и приносните моменти от изследването. Авторът успява да докаже своята работната хипотеза. Т.е. тежкото тоталитарно наследство, трудностите на прехода и икономическите сътресения в световен аспект не са единствените причини за ниския жизнен стандарт и качество на живот у нас. Изглежда световната икономическа криза от края на 2007г., също не може да бъде изведена като самостоятелен и едновременно достатъчно състоятелен аргумент за критично ниските икономически показатели в страната. За същия период и при същите условия, останалите европейски държави успяват сравнително бързо да стабилизират своите икономики и да регистрират икономически растеж.

Основни приноси моменти:

4.1 използвана е **изцяло иновативна методика** за оценка на политическата ефективност;

4.2 направен е прецизен подбор на компактна група социално-икономически индикатори, позволяваща **обективна и безпристрастна, но в същото време комплексна оценка на политическата ефективност** на всяко едно правителство с пълен управленски мандат;

4.3 в научната ни действителност присъстват множество публикации за оценка на различните правителствени програми и постигнатите по отделни фрагменти от тях резултати. **Създаването на цялостен модел за оценка**, възпитал основните показатели относно общото социално и икономическо състояние на обществото е нововъведение в политологичната доктрина.

III. Синтезирано представяне на политическата обстановка преди и след края на управление на всяко от четирите правителства на чело на страната в посочения период

1. Първото от четирите правителства, обект на изследване, е **правителството с министър-председател Иван Иванов Костов**, управлявало страната в периода 1997г.-2001г. Правителството идва на власт в доста критичен за икономиката и за държавата като цяло момент. Икономическата нестабилност от своя страна е породена от политически причини – липса на доверие във властта. В началото на 1997г. инфлацията в страната достига най-високата си точка след обявяване на националната независимост - близо 243%. Левът се обезценява със светкавична скорост и едва през месец февруари един щатски долар се търгува за близо 3000лв. Хаос и паника парализират цялата страна. Големите градове са обхванати от протести, пътищата са блокирани. Съюзът на демократичните сили е в епицентъра на тези събития от края на 1996г., организирайки множество протести срещу управлението с министър-председател Жан Виденов. Цялата страна е парализирана, главните пътища са блокирани, а работниците отказват да изпълняват служебните си задължения. Кабинета “Виденов” подава оставка. Следват три неуспешни опита за съставяне на ново правителство. На предсрочните парламентарни избори, проведени на 19 април 1997г., коалицията на Обединените демократични сили в състав - Съюз на демократичните сили и Народен съюз, получава 57.1% от вота на всички избиратели или 137 депутатски места (123 за СДС и 14 за НС), което ѝ осигурява пълно парламентарно мнозинство. Това са двете политически партии, подписали споразумение за общи листи, обща предизборна платформа и общо управление месец преди изборите. Според съглашението, Иван Костов е определен да предствалява коалицията. Макар и с ясно изразен популистски характер, предизборната програма на СДС носи духа на така желаното от българските избитратели ново и демократично начало. Партията поема ангажимента в рамките на своя мандат да създаде такава обществено-икономическа среда, в която свободата на личността е изведена на преден план, като фундамент на бъдещата правителствена политика. Практическата реализация на заложените програмни цели СДС планира да постигне посредством определен набор от политически, икономически и

социални инструменти. От СДС третираат както себе си, така и останалите политически формации, като институции, които трябва да долавят и разрешават обществените проблеми още в зародиш.

Кабинетът с министър-председател Иван Костов е първият след промените през 1989г., успял да завърши своя конституционно определен четири годишен мандат. Във вътрешнополитически план, в посочения период, се наблюдава стабилизиране на националната валута, на лице е относителен икономически растеж, ускорени са приватизационните процеси и др. Във външнополитически план регистрираме усилия по ускоряване на европейската и трансатлантическата интеграция на страната.

От друга страна, управлението на коалицията СДС-НС бива съпътствано през цялото време от корупционни скандали, компроматни войни, политически сътресения и нарастващо обществено недоволство. За четири години, правителството е изправено пред четири вота на недоверие от страна на опозицията.

2. Проведените на 17 юни 2001г. редовни парламентарни избори отчитат съществен отлив на електорална подкрепа за СДС, които получават едва 18,2% от гласовете на българския избирател или с други думи - 51 депутатски места в парламента. Освен множеството допуснати от кабинета "Костов" грешки, ключова роля в изборния резултат през 2001г. изиграва масовата подкрепа за Симеон Сакскобургготски, който на практика успява сам да привлече огромен брой гласоподаватели. Оглавявайки сформирания два месеца преди изборите коалиция Национално движение "Симеон Втори", бившият български цар печели почти 43% електорална подкрепа и 120 депутатски места в пленарна зала. ОДС остава с втори изборен резултат и драстично занижено доверие от порядъка на 18,2%.

На 6-ти април 2001г. Симеон Сакскобургготски прави официално обръщение към нацията, като се обявява за нов политически курс, лишен от корупция, с висок политически морал, поемайки ангажимента да подобри цялостно живота в страната за 800 дни. Според думите на Сакскобургготски, усилията му ще бъдат съсредоточени в три основни направления: на първо място в създаването на конкурентноспособна пазарна икономика, която от своя страна да доведе до бързо и чувствително повишаване на стандарта на живот на българските граждани; на второ

място той се обявява за сплотяване на нацията около изначално българските ценности и морални норми, дистанцирайки се от борбата за тясно партийни интереси и разногласия; третата основна цел е решаването на проблема с корупцията, обхванала всички аспекти както на политическия, така и на гражданския живот. Като гаранция за истинността на своите твърдения, бившият български престолонаследник уверява гласоподавателите, че народните избранници от неговото движение ще бъдат заставени чрез определени механизми да отговарят пряко пред своите избиратели.

Макар предизборната кампания на НДСВ също да е с ясно изразен популистски характер, тя идва като нов лъч надежда за избирателите, за един нов и справедлив обществен и социален ред. И точно в този момент, след голямото разочарование от мандата на СДС, едва ли има по-подходяща и харизматична фигура от Симеон Сакскобургготски, която да бъде отъждествена с така желаната политическа, социална и икономическа промяна. Правителството на НДСВ-ДПС управлява през целия конституционно установен мандат, преминавайки през множество (в това число и вътрешно партийни) кризи. За 4 години коалицията е обект на цели 6 вота на недоверие от страна на опозицията. Освен от опозицията, недоволството от управлението на кабинета се усеща отчетливо и сред обществото. Неодобрението към кабинета “Сакскобургготски” е значително по-високо от одобрението за него, и според анализаторите, втори самостоятелен управленски мандат за НДСВ е невъзможен сценарий. Мнението на премиера относно ефективността на неговото управление обаче е диаметрално противоположно. В отворено писмо от 16 юли 2004г. министър-председателят Симеон Сакскобургготски излага пред обществото своето виждане и оценка за управлението на кабинета. Според лидера на НДСВ, *“Налице са първите резултати”*. Премиера отчита като безспорен успех на правителството намалената с близо 1/3 безработица в страната. Сакскобургготски отчита и постигнатите добри резултати по пътя на страната към присъединяването към европейското семейство. *“В края на това мое писмо ще подчертая, че обективно нашата страна постига значими успехи... По-добрата действителност, драги сънародници, вече не е една мечта, някъде далеч на хоризонта, а факт.”*

Оценката за ефективността на управлението на НДСВ, която избирателите поставят на следващите редовни парламентарни избори, недвусмислено индикира общественото недоволство и разочарование от мандата на бившия български цар. Електоралната подкрепа за партията намалява с повече от 50%.

3. На следващите парламентарни избори, проведени на 25 юни 2005г. става ясно, че поредната за българския избирател политическа илюзия е претърпяла крах, че понятието “висок рейтинг” не е равнозначно на “високи управленски способности”. Стрмолясва се очакването, че страната ще има политици от “ново” време, а избирателите са готови да рискуват с млад представител на БСП, който започва своя трудов стаж на чело на правителството. Междувременно, броят на политическите партии в страната е нарастнал до около 330, което недвусмислено показва, че е настанала сериозна криза сред политическия елит. На изборите, проведени на 25 юни 2005г. участие взимат 22 партии и коалиции, 7 от които успяват да преминат 4% бариера. Коалиция за България получава първи изборен резултат с 30,95% от всички гласове и 82 мандата в следващия парламент. Вторият изборен резултат е за Национално Движение “Симеон Втори” с 19,88% от вота на гласоподавателите и 53 депутатски места. Този резултат недвусмислено показва, че управлявалата до скоро партия не е оправдала очакванията на избирателите и голяма част от най-наболелите проблеми са останали нерешени – ниски и бавно нарастващи доходи, организирана престъпност, непрозрачни приватизационни сделки и концесии. Трети според изборния вот е Движение за права и свободи с 12,81% и 34 спечелени в парламента места.

На 18 юли 2005г. президентът Георги Първанов подписва Указ №241, с който официално връчва мандат за съставяне на правителство на първата по успех политическа сила - Коалиция за България. Като представител на социалистите, Сергей Станишев е номиниран за поста министър-председател. Това е и официалното начало на преговорите между парламентарно представените политически сили за съставянето на кабинет. В периода 18-27 юли Коалиция за България успява да проведе успешно преговори с ДПС, договаряйки съгласие за коалиционно управление и основните параметри на бъдещото им сътрудничество. Не така гладко и безпроблемно протичат консултациите с НДСВ, които остават

неудовлетворени и Симеон Сакскобургготски взема решение неговата партия да остане в опозиция на управляващите.

На 15 август 2008г. между БСП-ДПС-НДСВ е подписано "Политическо споразумение за създаването и функционирането на коалиция за съвместна законодателна дейност и съвместно управление с приоритети европейска интеграция, икономически растеж и социална отговорност". Споразумението има за цел да урегулира отношенията между коалиционните партньори по линия на общото им управление, вземане на решения, разрешаване на евентуални бъдещи конфликти и разпределението на министерски, зам.-министерски и други ръководни постове.

Като основни принципи на бъдещото съвместно управление са договорени обща подкрепа на европейската интеграция, икономически растеж и социална отговорност, изработване и приемане на обща програма за управление, финансова и макроикономическа стабилност, промяна към повишаване качеството на живот на гражданите, борба с корупцията и др. Въпреки прогнозите на опозицията и нескритото недоволство на голяма част от българските избиратели, правителството с премиер Сергей Станишев, е третото след 1997г., успяло да завърши своя конституционно определен четири годишен мандат. Управлението на тройната коалиция е съпътствано от множество корупционни скандали, обществено неодобрение, междупартньорски различия и рекордните спрямо предходните две правителства 7 вота на недоверие.

В края на своя мандат, министър-председателят представя в пленарна зала доклад за резултатите от работата на кабинета. В отчета управляващите са обърнали специално внимание на своите постижения в областта на външната политика, подобряване на бизнес климата в страната и икономическия растеж, повишаване на доходите. Според Сергей Станишев, правителството е постигнало резултати и по линия на борбата с престъпността и корупцията, съдебната реформа и като цяло сигурността на обществото. *"Горд съм като министър-председател и като лидер на най-голямата парламентарно представена политическа сила да заявя своето удовлетворение от успешния завършек на мандата на този парламент...Пожелавам на всеки следващ министър-председател с гордост да*

може да представи от тази висока трибуна такива и по-добри резултати в края на мандата си” споделя Станишев по време на последното пленарно заседание на Четиридесетото народно събрание (“Народно събрание на република България – Стенограми от пленарни заседания”). Истинската оценка за четиригодишното управление на правителството идва на следващите парламентарни избори от 05 юли 2009г. Подкрепата за НДСВ е рекордно ниска - 3%, а симпатизантите на БСП възлизат едва на 17,7% от всички гласоподаватели. Това е най-слабият избран резултат на социалистическата партия за последните 15 години. Единствения “печеливш” след края на управлението на тройната коалиция изглежда е ДПС, с изборна подкрепа нарастнала до 14,5%.

4. Резултатите от парламентарните избори на 5 юли 2009г. показват, че управлението с министър-председател Сергей Станишев е поредното разочарование за българския избирател. В отговор на това недоволство идва изборният резултат за новата политическа “надежда” - “ГЕРБ”, получила 39,72% от вота на гласоподавателите и 116 мандата в следващия парламент. *“Българинът не обича своите властници. Когато избира някой, той го прави, за да накаже този, когото мрази.”* (Томов, 2009, с.156). Сред “наказаните” на изборите са Коалиция за България, с резултат едва 17,7% от общия вот и 40 свой представители в пленарна зала. Свивът в подкрепата към коалицията възлиза на почти 50% намалено доверие и 42 депутати по-малко в сравнение с парламентарните избори от 2005г. “Най-омразна” за избирателите изглежда е партия на НДСВ, която получава едва 3% подкрепа, недостатъчна за парламентарно присъствие и на практика партията напуска политическата сцена.

Създадената на 3 декември 2006г. по инициатива на Бойко Методиев Борисов (тогава кмет на гр.София) и основана на сформираното по-рано през същата година гражданско сдружение “Граждани за европейско развитие на България“, с абревиатура „ГЕРБ“, партия става основен играч на политическата сцена у нас през 2009г. Партията е и първата, която представя предизборна програма за изборите за 41-во Народно събрание. *“Със сигурност твърдя, че ГЕРБ има алтернативни идеи за управление. В нашата програма няма празни обещания, няма дори и такива, които звучат добре и лесно печелят избиратели. В нея са “зачеркнати” всички твърдения, които могат да ви заблудят, като представят желаното от*

българите, за гарантирано от нашата политика...Това всъщност е алтернативата на сегашната политическа практика и ясен знак за новия тип политика, която ГЕРБ ще провежда." - отбелязва Борисов при предствянето на програмата (Гергана Костадинова, 2009, БГНЕС). В предизборната програма на партия ГЕРБ, водената от правителството на Сергей Станишев икономическата политика е изведена на преден план като основен виновник за високата инфлация в страната. Ако избирателите гласуват доверие на политическата формация, оглавена от Бойко Борисов, този проблем ще бъде разрешен, категоричен е лидерът ѝ. Усилията на едно евентуално ново правителство на чело с ГЕРБ, ще бъдат съсредоточени в *"ясна позиция и ангажираност във всеобщите усилия за борба с кризата и на европейско, и на световно ниво"*. От своя страна това ще доведе до запазването и разкриването на 200 000 нови работни места, посредством *"повишаване търсенето на труд чрез насърчаване създаването на повече и по-качествени работни места"*.

Мандата на кабинета "Борисов 1" започва своята работа с високо обществено доверие и големи надежди за реализирането на очакваните вече две десетилетия от българските избиратели реформи. Отговорността на правителството, породена от голямата всенародна подкрепа, започва да тежи на управляващите като дамоклиев меч едва няколко месеца след началото на тяхното пълномощие. По данни на Алфа Рисърч, първите 100 дни от новото управление, избирателите оценяват противоречиво. 54% от анкетирания българи са на мнение, че правителството работи в правилна посока, докато 44% застъпват тезата, че политиката на ГЕРБ е повече на думи от колкото на дела (Алфа Рисърч, 2009). Сред част от обществото започва да се заражда усещането за дефицит на реални политики.

По време на своя мандат, кабинетът "Борисов 1" успява да преодолее всички четири вота на недоверие от страна на опозицията. Истинското непреодолимо препятствие пред управляващите идва в началото на следващата 2013г., когато недоволството от високите сметки за ел. енергия провокира десетки хиляди български граждани да излязат по улиците. Първите протести започват на 28 януари в Благоевград и Сандански, но бързо обхващат почти цялата страна. Първоначално недоволството на протестиращите е насочено срещу електроразпределителните дружества и монопола

в енергийния сектор в страната. В някои градове напрежението осезаемо ескалира, опожарени са автомобили, нанесени са материални щети по централите на електроразпределителните дружества. Не след дълго броженията се насочват към политическата система въобще. В столицата се стига до сблъсъци между полиция и граждани, следват арести и самозапалването на отчаяни българи. Напрежението става непосилно тежко за властта и на 20 февруари 2013 кабинета подава оставка. Правителството с министър-председател Бойко Борисов управлява страната 1305 от общо възможни 1497 дни. В процентно отношение това са реализирани близо 90% от конституционно определения мандат.

IV. Изводи и резултати от проведеното изследване

В резултат на обработените емпирични данни, като най-проблематични и ниско резултатни за целия изследван период, можем да очартаем областите “растеж на доходите” и “борба с престъпността и корупцията”. Това са сферите, в които провежданата от различните правителства политика претърпява пълен крах.

На следващо място анализа показва, че неоправдани остават очакванията на избирателите по линия на индикаторите “икономическия растеж” и “борба с безработицата”. Най-добри общи резултати правителствата са постигнали със своите антиинфлационните политики, “управление на държавния дълг” и “външна политика”.

За период от цели 16 години нерешени остават проблеми от първостепенно значение като адекватно увеличение на доходите, ликвидане на проблема с престъпността и корупцията, осигуряване на достатъчно работни места и европейско развитие на икономиката. И всичко това на фона на задълбочаваща се демографска криза, с тревожно високи отрицателен естествен прирост и емиграция. През 2013г., 6 години след началото на членството на страната в ЕС, България е в дъното на всички класиции на 27-те страни-членки по посочените индикатори.

Въпреки липсата на 100% политическа ефективност при всички правителства, на база получените резултати успяхме да класираме управлявалите за периода 1997г. - 2013г. според броя на изцяло изпълнените ангажименти. Както е отбелязано в началото на изследването, авторът прави отчетлива разлика между частично и пълно

изпълнение на поетите по всеки индикатор ангажименти. Също така, достиженията на управляващите са оценени през призмата на конкретната социална, икономическа и политическа обстановка към момента.

Първо място, с най-висока обща политическа ефективност, изследването отрежда на кабинета с министър-председател Симеон Сакскобургготски. Правителството на НДСВ води успешна антиинфлационна и външна политика, управлява ефективно държавния дълг. Икономическият растеж и борбата с безработицата за периода са относително добри, макар и отчетените през 2005г. резултати да не кореспондират изцяло с поетите през 2001г. по съответните показатели ангажименти. Нерешени в периода 2001г.-2005г. остават проблемите с адекватното увеличение на доходите и борбата с престъпността и корупцията.

Второ място изследването отрежда на правителството на СДС-НС. Управлението с министър-председател Иван Костов изглежда най-успешно по отношение на овладяната хипер инфлация и активната външна политика.

Трето по успех се нарежда управлението с министър-председател Сергей Станишев, с изцяло изпълнени ангажименти по линия само на външната ни политика.

Последната, непростителна, **четвърта позиция** в настоящото изследване, заема кабинета “Борисов 1”, със смущаващо ниска обща политическа ефективност. От всички предизборно поети ангажименти, управлението с министър-председател Бойко Борисов отчита известни резултати само по линия на антиинфлационната политика, но предвид изложеното в гл. 2, т.2.4.3, не бихме могли да посочим индикатора като изцяло изпълнен.

В обобщение на изложеното до тук, можем да изведем още една интересна закономерност за изследвания период – въпреки постигнатия най-висок резултат по отношение на общата политическа ефективност, на редовните парламентарни избори през 2005г., НДСВ оказва се е изгубила голяма част от своята електорална подкрепа. Същият сценарий се повтаря и при “второто” по успех правителство с министър-председател Иван Костов. Сходна е съдбата и на “тройната коалиция”, когато през 2009г. БСП остава в опозиция, а царската партия окончателно напуска политическата сцена. Връщайки се отново към резултатите от изследването, ясно се очертават двете области, в които правителствата на НДСВ, СДС и БСП-ДПС-НДСВ

не са постигнали заложените резултати – повишаване на доходите и борба с престъпността и корупцията. Следователно, в заключение можем да изведем твърдението, че дори при постигнати успехи в останалите области от обществения социално-икономически живот, българските избиратели биват изключително нетолерантни към неизпълнение на поетите предизборни и управленски обещания по линия на тези два основни индикатора. В следствие на това, водещата за всяко от четирите правителства партия, след края на мандата или губи значителен процент от своята електорална подкрепа, или е остава в опозиция. А някой дори напускат окончателно политическата сцена.

Още веднъж извеждаме основните приноси на труда:

1. използвана е изцяло иновативна методика за оценка на политическата ефективност;
2. направен е прецизен подбор и е обособена компактна група социално-икономически индикатори, позволяваща обективна и безпристрастна, но в същото време комплексна оценка на политическата ефективност на всяко едно правителство с пълен управленски мандат;
3. създаването на цялостен модел за оценка, възпитал основните показатели относно общото социално и икономическо състояние на обществото е нововъведение в политологичната доктрина. В научната ни действителност присъстват множество публикации за оценка на различните правителствени програми и постигнатите по отделни фрагменти от тях резултати, но до момента не е създаен модел за цялостна оценка.
4. направена е оценка на изпълнителната власт по собствен конспект;
5. обработен и систематизиран огромен обем от статистически и други данни.

